

Ms 192

H A Y D N M Ű V E I

a Bartók Béla Zeneművészeti Szakkönyvtára

K ö n y v t á r á b a n .



ZENEAKADÉMIA
LISZT MŰZEUM

Kapronyi Teréz
felvételi dolgozata.
Zenetudományi tagozat.
1971.



"A" főmélt. m.k. helytartótanács 1836.oct.4-én költ kegyes helybenhagyásával alapított pestbudai hangászegyesület¹ a reformkor egyik olyan maradandó kezdeményezése volt, amely szellemében egész napjainkig hat. Ez az egyesület hozta létre ugyanis 1840-ben Énekiskoláját, amelyből a későbbi Nemzeti Zenede fejlődött ki, ennek jogutóda a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola.²

Az egyesület célja, hogy a "muzsikának valódi ismeretét 's tökélyes gyakorlatát legjobb módon előmozdítsa, 's ugy a' hangművészség' tisztább örömei 's általában a' jobb társalkodás iránti vonzalom' magas kifejlődését 's képződését terjeszsze. E' czélnak elérése végett az egyesület a' nagy remek hangművek' méltó előadására legnagyobb gondot fordítand,... f., Egy, jövőendőben nyilvános haszonvételre szolgálendő hangászati könyvtárt állit".³

Minden meg is valósult. Bizonyítja, hogy az 1836-37-es évben már előadták Haydn: Die Jahreszeiten c. oratóriumát, egymásután kétszer is,⁴ majd a következő évben Beethoven: Christus am Ölberg, Preis der Tonkunst, Gaben der Kunst (Chorfantasie), és Haydn: Die Schöpfung c. művét.⁵ Ezzel egyidejűleg a könyvtár is megalakult.

A második világháború pusztítása után megmaradt gyér dokumentumokból nagyon nehéz rekonstruálni a hangászegyesület könyvtárának állományát. Sajnos ennek első leltárkönyve hiányzik, a jelenlegi legrégibb, az egykori Nemzeti Zenede leltárkönyvét csak 1850 után kezdték el írni.⁶

A könyvtár állománya nagyrészt ajándékokból, vásárlásból és másolásokból gyűlt össze. Hogy mennyit költhettek pl. másolásra, ma már nehéz megállapítani, mert a számlakiadásokat összesítve adják meg: "Vegyes kiadások hangászkarri buterek, nyomtatás, hangmü-másolat, könyvkötői munkákra, ház- és kecsi- bérre, világításra és fűtésre 1.680.- Ft.-35.kr. ezüstpénzben."⁷

A fennmaradt állomány alapján elsősorban arra következtethetünk, hogy a kortárs európai zeneszerzők műveit gyűjtötték, ezzel magyarázható ^a még töredékeiben is tekintélyes Haydn-anyag, és hogy a Nemzeti Zenede leltárkönyvében a legelső sorszámú kották Haydn és Beethoven művek. (Sajnos az eredeti hangászegyesület könyvtárának jelzését gondosan átírták nem egyszer, többszörösen is. A feltételezett egykori hangászegyesületi anyagot rekonstruálni csak akkor lehet, ha Nemzeti Zenede állománya teljesen feldolgozásra kerül.)

Felsorolásunk első része az egykeru kéziratos másolatokat, második része az egykeru nyomtatványokat tartalmazza. A Hangszeres anyagot a Hoboken jegyzék alapján azonosítottuk, a vokális műveket egyéb rendelkezésünkre álló forrásokból.⁸ A nyomtatott anyagnál az összevetés megkönnyítésére jelezzük a OSZK ismert Haydn kiadványának sorszámait. Minden egyes mű címleírása után közöljük mindazt, amit arról a kiadványról eddig sikerült kideríteni, (Ajándékozó, ajándékozás időpontja, korabeli bejegyzések, kézjegyek, stb.), és azt, hogy miben tér el a Hoboken jegyzékben jelzett kiadásoktól.

EGYKORU KÉZIRATOS MÁSOLATOK

M 47985

Sinfonia In E Minore(!) | à | Violino Primo |
Violino Secondo | Violino Terzo | Violino Quarto |
Due Oboe | Due Corni | Viola | Violon Cello obl. |
Fagotto obl. | Basso | Del Sigl: Giuseppe
Haydn. | [Hob. I. No. 45. "Abschied", Original
Fa diesis minere. Zk. szólamok]

Figyelemreméltó korai átírat fisz mollból é mollba. Ld.:
Hoboken Verzeichnis 53. lp.

M 1008

Abschied Sinfonie | für | kleines Orchester |
componirt | von | J. Haydn. | Nro. 1. | | Componirt
zur Zeit als der Fürstl. Esterhazischen
Kapelle die Auflösung bevorstand und durch
dieses Sinfonie deren Wiedererhaltung zu
Stande kam. | [Hob. I. No. 45] [partitura].

M 47986

Sinfonia. In C minor(!) | à | 2 Violini |
Viola | Flauto Traverso | 2 Oboe | 2 Corni | 2
Fagotti | Violoncelli | e | Basso | Del Sigl.
Giuseppe Haydn. | [Hob. I. No. 76. Original
Mi bemolle maggiore] [Zk. szólamok].

M 37431 / 6-c



ZENEAKADÉMIA

LISZT MŰZÉUM

Sinfonia Militare | Nr. 11. in G: dur: | | par |
Jos. Haydn. | Directions Stimme, Viol. I. II.
Viola, Cello Basso. | [Hob. I. No. 100.]

Ugyanebből a szimfóniából az írás jellegéből és a papírból
következtetve későbbi másolatban egy teljes zenekari szólamanyag
van birtokunkban.

M 46233

à | Quattro In A. | à | 2 Violini | Viola | Violon-
cello. | Del Sigl. Giuseppe(!) Haydn. |
[Hob. III. No. 24. Szólamok].

A címlap a csellósólamon olvasható, érdekessége, hogy az
1. tétel témájának incipitje olvasható rajta a következő
megjegyzéssel: "appartenant à Monsieur de Brunssvik"
Brunssvik Ferenc grófról köztudott, hogy mint csellista
Beethoven kamarapartnere volt, valószínűsíthető tehát, hogy
ebből az anyagból Beethoven is játszott. Feltételezhető,
hogy a Brunssvik grófnők ajándékozták a kottát az Énekisko-
lának, mert az 1844-es évkönyvben olvasható, "gyámolói és
résztvényesei évenkénti 6 ezüst forinttal Gr. Brunssvik
Józsefné, szül. Majthényi Anna Mária és Brunssvik M. [ária] Zk
Th[eresia] grófné.

M 46967

Missa à 4 Vocibus Due Violini Due Oboe
Flaute Due Clarinetti Due Fagotti Due Corni
Due Clarini e Timpani Viola Violoncello e
Basso con Organo Del Sig. re Giuseppe Haydn.
Missa No. 6. [Harmoniemesse] [Ének és Zk.
szólamok].

M 47158

Missa in B. concertantia 4 Voci coll
Orchestre par Joseph Haydn. Sopran Cere 2-
Alto 2 - Tenor 2 - Basso 2 Violino I mo 2-
Violino II 2 - Viola 1 - Harmonia 1 Organo
1 - Contrabasso 2. [Heiliges Messe.] [Ének és
Zk. szólamok].

M 46893

Missa in C. Soprano, Alto, Tenore, Basso.
Violino Primo, Violino Secondo, Oboe Primo,
Oboe Secondo, Clarino Primo, Clarino Secondo,
Fagotto Primo, Fagotto Secondo, Viola,
Organo e Violone, Tympane. Authore Jos. Haydn.
[Paukenmesse] [Ének és Zk. szólamok].

M 47061

Missa Ex B. à 4 Vocibus Due Violini, Due
Clarineti Due Fagotti Due Corni Due
Clarini Tympani Viola Violoncello e Basso
con Organo Del Sig. re Giuseppe Haydn.
[Schöpfungsmesse]. [Ének és Zk. szólamok].

M 46979

[Missa. Theresien Messe. B., Ének és Zk.
Szólamok.]

M 46676

Te Deum Laudamus! Soprano, Alto, Tenore
Basso Due Violini, Viola Due Oboe, Flauto,
Fagotti Tre Clarini, e Tympani Violon
e Violoncello con L'Organo Del Sigr:
Joseph Haydn. [Ének és Zk. szólamok.]

M 1176, 47193

Il Ritorno di Tobia. Oratorio à Cinque
Voce. Parte Prima - Parte Seconda dell
Giuseppe Haydn. [Partitura, ének és Zk.
szólamok.]

A partitura második kötetének végén olvasható: "Deo et
Beatiss. V: Maria et omnibus Sta. Sia Laudes."

M 47197

[Die Jahreszeiten. Ének és Zk. szólamok.]

Általában a fuvósszólamokon olvasható bejegyzésekről bi-
zonyosra vehetjük, hogy ezt az anyagot használták az 1837.
március 19-i és április 30-i, az 1845. március 26, 1921.
febr. 23-án, sőt 1937-ben "in Debrecen" előadásokon. 9

82 Ep. 5. p.
85 Ep. 2. p.
84 Ep. 2. p.
89. Cp. 1. p.

!Die Schöpfung. I Erster Theil, Zweiter Theil,
Dritter Theil. [Partitura, ének és zkszó-
lamok.]

A fuvósszólamokon olvasható bejegyzésekről bizonyosra vehetjük, hogy ezt az anyagot használták, az 1812-13-14, 1840, 1860, sőt 1932-es előadásán is.¹⁰

M 1573, M 37651/B

Die Werte des Heilandes am Kreutze.

(2 Corni, 2 Obei, 2 Flauti 2 Fagotti,
Violino 1mo, Violino 2do, Viola, Sop-
rane, Alto, Tenore, Basso, Violoncell
Contra Bassi) [Partitura, sz. szólamok

M 55055

M 55055
71 sp. 5 pont; H. Colo-

Contrabasso, Tromba, Fagotto, Violone, Violoncello, die durch Ihre dem
Contra Bassi) [Partitura, sk. szólamok.] Verein verschott Partitur

in Manuscripte eingetragenen der „7 Worte Christi“.

"Brüner Ferencz ur, zenedénk aligazgatója (1799-1871, a Belvárosi templom regens choriája.)¹¹ 19 írott kar- szerepet ajándékozott Haydn oratóriumához: "Krisztus hét végszáva".¹²

M 36968

Die 7 Worte. Partitur.

Későbbi a XIX.száz.közepéről származó másolat.

M 46954

Die Worte des Hellenisten AM Adrien von Joseph Haydn, eingerichtet für 8 Harmonie von Kelbe in Juny 1826. 2 Corni, 2 Oboi, 2 Clarinetten, 2 Fagotti. [Partitura.]

Kolbe Bálint (1774-?) nádori udvari zenész az Egyetemi templom karnagya.¹³

M 50415

Neue! Volks-Hymne. ! Segen Oesterreich's
hohen(!) Sene (!) ! Unserrn(!) Keiser(!)
Ferdinand! von! , Jos. Haydn. Pesth, 1840.
[Énekári szövegek.]

Német-magyar szöveg: "Üdv téténze Ferdinándot, Ausztria
dicső fiát". Mátrai Gábor fordítása és helyenkén autográfia.

7 4299

Des Geistes Gesang | gedicht von Shakes- [Anna Huber]
peare | in Musik gesetzt | von | Joseph Haydn.

"Schödel Rozália, szül. Klein asszonyság, a' pestbudai hangszegyesület tiszteletbeli tagja, Haydn: "Geistes Gesang" című dalját ajándékonta kéziratban."14

Hsb XXVIa 41.

Mivel a költés 1802-ben jelent meg Londonban, a zene min. pedig 1804, 5, 6-ban, ezért a dátálás: post. 1804. m.

Thürzís sirja felett. | Dal Sopran-hangra |
zongora-kísérettel | Haydn-tól /József/. | 1971. |
Szövegét írta: | Verseyi Ferencz. | Énekli a nem-
zeti zenekar által Pesten a kisbirendoute-
teremben rendezett I.-es magyar történelmi |
hangversenyben 1867. Márcz. 29-én Pauli-Mar-
kovics Ilka assz. - ugyanott a II.-ik törté-
nelmi hangversenyben Humann Alexandra kisassz-
zony 1873 máj. 14. |

Mátrai Gábor kézírása.

EGYKORU NYOMTATVÁNYOK

M 46692

Trois-Symphonies | pour 2 Viol, 2 Oboe,
2 Cors, 1 Fagott, 1 Flaut, Viola et Basse |
Composés par Mr. Jos. Haydn. | Dédiée A Son
Altesse Monseigneur le Prince Nicola d'Es-
terhazy, | de Galantha Chevalier de la Toison
d'or, Comandeur de l'ordre militaire de
Marie Thérèse etc. etc. etc. | Capitaine de la
Garde noble Hongroise etc. etc. etc. | par Son
très humble et très obéissant Serviteur Christoph
Terri-cella Marchand d'Estampes & Edit-eur
de Musique. [Hob. I. No. 76-77-78. Zk. szólamok.]
Vienne, chez Christoph Terricella, [Ohn.
Pnr], [1784],
Publiée et se Vends a Vienne chez Christoph
Terricella |

A címlapon olvasható: "A' pestbudai hangászegyleti zenekarnak
szentelé 1857. január 26-án Szuk Lipót, zenekari tanár."
OSZK. 314.

M 47736

Symphonie | a | Plusieurs Instruments. |
Composée par Joseph Haydn. | No. 8. | (Op. 51.).
[Hob. I. No. 82. L'Ours. Zk. szólamok].
a Vienne, chez Artaria Comp. | [Pl. No.
260], [1787-88],

M 46773

Symphonie | a | Plusieurs Instruments. |
Composée par Joseph Haydn. | No. 9. |
[Hob. I. No. 83. "La Poule". Zk. szólamok]
a Vienne, Artaria Comp, | [Pl. No. 261.
[1787].

OSZK. 315

M 46040

Simphonie|a|Plusieurs Instruments|
Composée|par|Joseph Haydn.|No.11.|
[Hob.I.No.85."La Reine". Zk.szólamok]
a Vienne, chez Artaria Comp,|[Pl.No.
263, [um 1790].

Vl₁ szólam első oldalán olvasható: Op.52.

M 46038

Simphonie|a|Plusieurs Instruments.|
Composée|par|Joseph Haydn.|No.13.|
[Hob.I.No.87. Zk.szólamok].
a Vienne, chez Artaria Comp,|[Pl.No.]
265, [1789-90].

M 46039

Simphonie|a|Plusieurs Instruments.|
Composée|par|Joseph Haydn.|No.15.|
[Hob.I.No.89.Zk.szólamok].
a Vienne, chez Artaria Comp,|[Pl.Nr.
253, [1789].

M 45989

Grande|Simphonie|a|Plusieurs Instruments|
Composée|par|Mr.J.Haydn.|No.20.|[Hob.I.
No.96."The Miracle".Zenekari szólamok].
a Vienne, chez Artaria et Comp,|[Pl.Nr.
535.], [1795].

M 48248

Grand|Simphonie|a|Plusieurs Instru-
ments|Composée|par|Joseph Haydn|No.22.
[Hob.I.No.98.4.Londoni szimf.]
a Vienne chez Artaria et Comp,|[Pl.No.]
644, [1796].

M 3743/A

Grande|Simphonie|a|Plusieurs Instruments|
Composée|par|Mr.J.Haydn.|No.26.|[Hob.I.
No.100."Militar" [Zk.szól].
a Vienne, chez Artaria et Comp,|[Pl.No.]813
[1799].

Fuvela szólam hiányzik.

M 45945

Deux|Dues|pour|Violon et Viole|par|
M.Haydn.|1.Livrasien.|[Hob.VI.Cl., E 1.,]
a Vienne, chez Artaria et Comp, ohne
V.H., [um 1802].

Hoboken Verzeichnisenben jelzett kiadás lemezszáma 905/906,
a nálunk található kottán egyáltalán nincs lemezszám,
és Viola helyett Viole olvasható a címlapon.

Eco! per quattro violini, e due violoncelli!
da eseguirsi in due camere! cioè! Li due
Violini e Violoncello della Prima Camera si
situeranno ove sta la Conversazione! e l'alt-
ri in altra Camera la più lontana, che si possa
pessa, avvertendoperò, che siano! situati in modo
che scambievolmente possano vedersi, per
andare uniti! del Signor! Giuseppe Haydn! in
Napoli! Appresso Luigi Marescalchi Editore Pri-
vilegiato da S.M./D.C./! Si vende nelle Libre-
rie de Antoni Hernil vicino alla Concezione di
Toledo, da Giuseppe Maria Porcelli a S. Biagio
de Librari, e per tutte le Città principali
d'Europa! agli adressi ordinarij, dove si vende la
Musica Stampata! [Hob. II. No. 39. szólamok].
[Napoli, Marescalchi, Ohn. PNr., 1793!].

Szuk Lipót n. zenedei tanár ur Haydn József "ECO" című
Sextettjét ajándékozta, mely Nápolyban jelent meg, és mely
a magyar történelmi hangversenyben is előadatott, nyoma-
tásban." 15.

M 30 38017

Trois! Quatuors! pour! deux Violons, Alto
et Violoncelle! composés! par! Joseph Haydn!
! Cahier 2. ! [Hob. III. No. 28-30. Szól.]
Leipzig, au Bureau de Musique de C.F.
Peters, ! [P. Nr. 84]. [1814]

M 46309



ZENEAKADÉMIA

LISZT MŰZEUM

Trois! Quatuors! pour! deux Violons, Alto
et Violoncelle! Composés par! Mr. Joseph
Haydn! Oeuvre 32. No. 1. Edition revue cor-
rigée! et dédiée! à Mr. Nicolas Zmeskall de
Domanovetz! par l'auteur. ! [Hob. III. No. 31,
36., 35., Szól.]
a Vienne, chez Artaria et Comp. [Pl.
No. 848, 849, [1800].

OSZK. 327.

M 45947

Trois! Quatuors! pour! deux Violons, Alto
et Violoncelle! Composés par! Mr. Joseph
Haydn! Oeuvre 32. No. [2.] ! Edition revue
corrigée! et dédiée! à Mr. Nicolas Zmeskall de
Domanovetz! par l'auteur. ! [Hob. III. No. 34,
32, 33. Szól.]
a Vienne, chez Artaria et Comp, [Pl. No.]
848, 849, [1801].

OSZK. 328.

M 46984

Six Quatuors Pour deux Violons, alto et Basse composés par Joseph Haydn Maître de Chapelle de S.A. Monseigneur le Prince Esterhazy. Œuvre XXXIII. [Hob. III. No. 37-42. Szól.]

a Vienne, chez Artaria Comp. [P. Nr.] 26, [1782.]

Cum.Priv. S.C.M.

OSZK. 329-330.

M 46070

Trois Quatuors pour Deux Violons, Alto et Basse Composés par Joseph Haydn. Œuvre 59. [Hob. III. No. 58, 57, 59. Szól.] [Wien, Artaria, Pl.] No. 93, [1789-90].

OSZK. 333.

M 46005

Trois Quatuors pour Deux Violons, Alto et Basse Composés par Joseph Haydn. Œuvre 60. [Hob. III. No. 60-62. Szól.] [Wien, Artaria, Pl.] No. 77. [1790].

OSZK. 334.

M 46702

Trois Quatuors pour Deux Violons, Alto et Violoncelle. Composés et dédiés à Monsr. Le Comte Antoine d'Appony par Joseph Haydn. Œuvre 73. [Hob. III. No. 69-71. Szól.] a Vienne, chez Artaria et Comp, [Pl. No.] 601, [1795].

M 46703

Trois Quatuors pour Deux Violons, Alto et Violoncelle. Composés et dédiés à Monsr. Le Comte Antonie d'Appony par Joseph Haydn. Œuvre 74. [Hob. III. No. 72-74. Szól.] a Vienne, chez Artaria et Comp, [Pl. No.] 601, (646), [1796].

M 46236, 46310

Trois Quatuors pour deux Violons, Alto et Violoncelle Composés et dédiés à Son Excellence Monsieur le Comte Joseph Erdődy de Monyorókerék Chambellan et Conseiller Intime Actuel d'Etat de S. Maj. l'Empereur et Roy Suprême Comte du Comitat de Neuttra par Joseph Haydn. Œuvre 75. [Hob. III. No. 75-77. Szól.]

a Vienne, chez Artaria et Comp, [Pl. No.] 826, [1799].

OSZK, 339.

M 46236, 46258

Trois|Quatuors|pour|deux Violons, Alto
et Violoncelle.|Composés et dédiés|à Son
Excellence Monsieur le Comte|Joseph Erdődy
de Monyorókerék|Chambellan et Conseiller
Intime Actuel d'Etat de S.Maj.|l'Empereur
et Roy Suprême Comte du Comitat de Neutra
|par| Joseph Haydn.|Oeuvre 76.|[Hob.III.No.
78-80. Szólamok]

a Vienne, chez Artaria et Comp, [Pl.No.]
826, (837), [1799].

OSZK. 340.

M 46236

Deux|Quatuors|pour|Deux Violons, Alto
et Violoncelle|composés et dédiés|A Son
Altesse Monseigneur le Prince|Regnant de|
Lobkowitz etc.etc.|par| M. Joseph Haydn,|
Docteur en Musique etc.etc.|Oeuvre 77.|
[Hob.III.No.81-82. Szólamok.]

a Vienne, chez Artaria Comp. [Pl.No.]
898, [1802].

OSZK. 342.

M 46004

[Quatuors]|III|Quatuors|pour|deux Violons,
Alto et Violoncelle|composés et dédiés|A
Son Altesse Monseigneur le Prince|Regnant
de Lobkowitz etc.etc.|par| Mr. Joseph Haydn,|
Docteur en Musique.|Oeuvre 77.|No.1-2.|
[Hob.III.No.81-82. Szólamok].

a Vienne, chez Artaria et Comp, [V.N.1749.].

Vl₂-Vla-Vlc.szólamok lemezszáma 1794, a Vl₁ szólamban
felváltva 1749 - 1794. A Hoboken Verzeichnisen jelzett
kiadás lemezszáma 1749, a címlapon Joseph Haydn olvas-
ható, míg a nálunk található példányon Joseph.

M 46236

182me|et|Dernier|Quatuor|Pour 2 Violons,
Viola et Violoncelle|composé et dédié|à
Monsieur le Comte Maurice de Fries| par|
Joseph Haydn.[Hob.III.No.83. Szólamok.]

a Leipzig, chez Breitkopf und Härtel,
[Pl.No.507], [1806].

M 46895

Dernier|Quatuor|pour|deux Violons,|
Alto et Violoncelle,|dédié|à Monsieur le
Comte|Maurice de Fries|par| Joseph Haydn.
Oeuvre 103.[Hob.III.No.83. Szólamok.]

Offenbach s/M, chez Jean André, [Pl.]
No.2377, [1807-1808].

M 1568

VIII Sonates pour le Pianoforte!
IV Sonates avec accompagnement de Violon
et Violoncelle! III Sonates avec accompagnement
de Violon! par Joseph Haydn. [Hob. XV. No.
31, 30, 9, 2, 1. XVI. 24-26. Szólamok.]
à Leipsic! Au Magasin de Musique de
Breitkopf und Härtel, [ohne PNr.] [1800-1805]
Oeuvres Complètes de J. Haydn Livre 10.]

"A pestbudai zenedének szentelé Dr. Elischer Boldizsár Ur
1859. Április 18-kán."

M 1521

Sonate! pour le Clavecin ou Piano forte!
composé! par Joseph Haydn! dédié! a Mademoiselle
la Comtesse Marie-Anne Henkel. Oeuv. LXXII.
[Hob. XV. No. 32. átirata]
[Pozsony], Presbourg, chez Schauff, [Pl. No. 19.] 17

A Hoboken Verzeichnis egyáltalán nem említ zongoraátíratot.
Ld.: 717. lp.

M 939

Grande Sonate! pour le Clavecin ou Piano-
Forte! Composée et Dediée! a Mademoiselle
Madelaine! de Kurzbek! par Joseph Haydn.
Oeuvre 82. [Hob. XVI. No. 52.]
Vienne, chez Artaria et Comp. [Pl. No.]
792, [1798]. C. P. M. S. C. H. LEIPZIGER MUSEUM

M 1104

VIII Sonates pour le Pianoforte! par!
Joseph Haydn. [Hob. XVI. No. 52, 34, 49,
44, 45, 46, 19, 18.]
à Leipsic! Au Magasin de Musique de
Breitkopf et Härtel, [ohne PNr.]
Oeuvres Complètes! de Joseph Haydn!
Cahier 1.]

"Mit einleitende Worte vom --, mit dem Datum. Wien, den 20.
December, 1799."

M 46985, 47024, 47186 - 47187 = Ld., M H 055, 141 lp. 2 p.

Die Jahreszeiten! nach Thomson! in Musik
gesetzt von Joseph Haydn. Partitur. Original-
ausgabe.

Bey Breitkopf und Härtel in Leipzig! [Ohn.
PNr.], [1802],

OSZK. 309.

M 26486

Hin ist alle meine Kraft alt und schwach
bin ich. - Canon zu Joseph Haydn's letzten
Quartett für 2 Violinen Viola u[nd] Violon-
celli bearbeitet von Abbé Max[imilian]
Stadler. [Hob. III. No. 83. Ld. 441. p.]

Wien bei F. Glöggel, Kunst u[nd] Musikhand-
lung Stadt No. 558. im Musikvereinsgebäude
Leipzig bei F. Whistling. [Pl.] No. 157.

M 46442

Joseph Haydn's Ochsen-Menuet als Duett
für zwey Floeten. (: Samt der Anekdote über
den Ursprung derselben:) No. 2277. Pr: 15 x C. M.
Im Verlage des K. K. Hofth: Kapellmeisters Thadé
Weigl, in Wien, am Graben, No. 114.
[Hob. IX. No. 27] ‡

Hoboken Verzeichnis 577 lp.: "Thad. Weigl's Ausgabe für
Klavier, m. PNr. 1188, wurde agz. 26. I. 1811 i/ Wiener Ztg. Seine
Bearbeitung für 2 Violinen, m. PNr. 2276, fällt aber erst in
das Jahr 1825."

Könyvtárunkban található 2 fuvolás átírat lemezszáma a 2 he-
gedűs átírat lemezszáma után következik, 2276-2277. Hoboken
Verzeichnis azonban ezt az átíratot nem említi.

M 1440

Sonate pour le Clavecin ou Pianoforte
avec Accompagnement d'un Violon et Violon-
celle par Joseph Haydn. Œuvre [61].
[Hob. XV. No. 14. Szólamok].

Vienne, chez Jean Cappi, [Pl. Nr.]
1893, [1805].

M 1569

VI Sonates pour le Pianoforte avec
l'accompagnement d'un Violon et Violon-
celle par Joseph Haydn. [Hob. XV. No.
24-29. Szólamok].

à Leipsic Au Magasin de Musique de
Breitkopf et Härtel, [ohne PNr.] [1800-1805]
[Oeuvres Complètes de J. Haydn Livre 3.]

OSZK. 352.

"A pestbudai zenedének szentelé Dr. Elischer Boldizsár Ur
1859. április 18-kán." 16

M 1570

VI. Sonates pour le Pianoforte avec
l'accompagnement d'un Violon et Violon-
celle par Joseph Haydn. [Hob. XV. No.
18-20, 11-13. Szólamok.]

à Leipsic Aux Magasin de Musique de
Breitkopf et Härtel, [ohne PNr.] 1800-
1805].

[Oeuvres Complètes de J. Haydn Livre 7.]

"A pestbudai zenedének rendelé Dr. Elischer Boldizsár Ur
1859. április 18-kán".

M 960, 1238

Die Jahreszeiten | von | Joseph Haydn |
Klavierauszug. |
Bey Breitkopf und Härtel, in Leipzig |
[Ohn.PNr.] [1801].

OSZK. 308.

M 395

Die Jahreszeiten. | Les Saisons. | von |
Jos. Haydn. | Für das Pianoforte allein | mit
Hinweglassung der Worte | gesetzt von |
Carl Czerny. | Helios No. 6. |

Wien, bei Ant. Diabelli et Comp. Pl. No.
5227,

M 47738

Ländler | für | 2 Violinen und Bass | aus den |
Jahreszeiten | von | Herrn Joseph Haydn. |
Wien, bey Artaria Comp., 1514, [1802-3].

OSZK. 344.

M 46644 - 45, 46688, 47194 - 95

Die Schoepfung. | Ein Oratorium. | In Musik
gesetzt von | Joseph Haydn | Doctor der Tonkunst,
der königl. Schwedischen Academie der Musik
Mitglied, und Kapellmeister in Wirklichen
Diensten | seiner Durchlaucht des Herrn Fürs-
ten von Esterhazy. | The Creation. | An Oratorio |
| Composed by | Joseph Haydn. | Doctor of Musik,
and Member of the royal Society of Musik, |
in Sweden, in actual Service of his highness |
the Prince of Esterhazy. [Partitura]
Vienna | [Artaria und Compagnie], [Ohn.PNr.],
1800.

OSZK. 303.

M 875, 876

Die Schöpfung. | Ein Musikalisches Oratorium |
von | Herrn Joseph Haydn. | Übersetzt für das
Clavier | von | Sigmund Neukomm. |
Wien, bey Artaria und Compagnie, | [Pl. Nr.
855]. [1800].

OSZK. 302.

M 7066

La Creazione del Mondo. | Oratorio di |
Giuseppe Haydn. | Die Schöpfung. | Oratorium. |
Musik | von | Joseph Haydn. | Klavierauszug von A.
E. Müller, | mit | italienischen und deutschem
Text. | Neue Ausgabe.

Leipzig, bei Breitkopf und Härtel, | P. Nr.
5457.]

M 46029, 46686

Die Schöpfung. Ein Oratorium. In Musik
gesetzt von Herrn Jos. Haydn, Doctor der Ton-
kunst etc. Auf Quartetten für zwei Violinen
Viola und Violoncello übertragen, und zur
beliebigen Mit Anwendung eines Contrabasses
eingesrichtet von Ignaz Franz [Edler von]
Mosel, einem Musik-Liebhaber. [Szólamok]
Wien, bei T. Mollo und Comp, am Hofe [Ohn. Pl.
Nr.], [um 1801].

M 46733

Arie für Sopran aus "Die Schöpfung"
"Auf starkem Fittige schwinget sich derx Ad-
ler stols.." Magdeburg, Heinrichshofen'schen
Musikalien Handlung, [H.M. 1848], 11 p.
"Orpheus. Auserlesene Gesänge für Sopran mit
Begleitung des Pianoforte herausgegeben von
A.G. Ritter. Band 3. No. 21."

Ford.: K.J. [?]

M 46734

Arie für Sopran [aus] "Die Schöpfung"
[Nun beut die Flur das frische Grün...]
Magdeburg, Heinrichshofen'schen Musikalien
Handlung, [H.M. 1848] 7 p.
"Orpheus. Auserlesene Gesänge für Sopran
mit Begleitung des Pianoforte herausgegeben
von A.G. Ritter. Band 3. No. 22."

LISZT MŰZEUM

Ford.: K.J. [?]

M 46735

Recitativ und Arie aus dem Oratorium:
Die Schöpfung von Jos. Haydn. "Nun beut die
Flur" - "La terre pousse" - "Del occhio al
diletto" Gesungen von Miss Clara Novello.
Berlin, Verlag der Schlesinger'schen
Buch- u. Musikhandlung, S. 2291 / 26,5 p.
"Hosianna. Sammlung classischer geistlicher
Gesänge für eine Sopran-Stimme. Nach der Par-
titur mit Begleitung des Pianoforte arrangirt
von C. Klage. No. 23."

M 46974

La Tempesta. Coro coll' accompagnamento
dell' Orchestra composto da Gius. Haydn.
Der Sturm. Chor mit Begleitung des Orches-
ters von Jos. Haydn. In Partitur mit beyge-
fügtem Klavierauszuge.
Leipzig, bey Breitkopf und Härtel, [Ohn. Pl.
Nr.], [1802], 45 p.

M 37651/A

[Musica Instrumentale] sopra le Sette Ultime parole del Nostro Redentore in Croce! o sieno! Sette Sonate! con un Introduzione ed al Fine un Teremoto! per! due Violini, Viola, Violoncello, Flauti, Oboe, Corni! Clarini, Timpani, Fagotti e Contra-Basso. Composte! dal! Sigr. Giuseppe Haydn! Maestro di Capella di S.A.S. il Principale d'Esterhazy! Opera 47!.

In Vienne! Presso Artaria Compagnie! 114! [1787]

található

Venősszólások hiányoznak, csak fuvősszólások vannak.

M 899

Composizione del Sigr. Giuseppe Haydn! Sopra le sette ultime Parole del nostro Redentore in Croce. Consistenti in! Sette Sonate! con un Introduzione ed al Fine un Teremoto! ridotte! Per il Clavicembalo e Forte Piano. Opera 49. [Hob. XX. 1.]

In Vienna, presso Artaria Compagni, [Pl. No.] 117, [1787],

Csatskó Imre adománya. ~~18.~~

Valószínűleg nem első kiadás, mert a kotta lapjain a lemez gyűrődése több helyen látható.

M 37651/C



ZENEAKADÉMIA
LISZT MŰZEUM

Die Worte des Erlösers am Kreuze. Oratorium von Jos. Haydn. [Énekkari szólások].

Berlin, bei Trautwein et Co, Pl. No. 787.

Klassische Werke älterer und neuerer Kirchenmusik in ausgesetzten Chorstimmen.

Bräuer Ferencz ur, zenedénk aligazgatója 8 darab nyomtatott karszerepet ajándékozott Haydn oratóriumához: "Krisztus hét végszava". ~~19.~~

M 395

Die 7 Worte des Erlösers am Kreuze! Jos. Haydn. Für das Piano forte allein! mit Hinweglassung der Worte! gesetzt von! Carl Czerny. Helios No. 5.

Wien, bei Ant. Diabelli und Compagnie, Pl. No. 5525.

[Oratórium változat éneknélküli zongorakivonata.]

M 1366

Die X Gebothe Gottes. In Musik gesetzt! als! Canons! von! Joseph Haydn. /Eigenthum der herausgeber/.

Wien, zu haben bey Artaria und Comp., [Pl. No.] 2073. [1810]

Artaria Ágoston, bécsi műáros 's a' pestbudai hangászegyesület tiszteletbeli tagja a következő nyomtatott hangműveket küldte ajándékban: ... 20. Haydn - "zehn Gebothe." 20

M 815

Motette|Insanae et vanae curae| Des
Staubes eitle Sorgen|Für vier singstim-
men mit Olavierbegleitung|Componirt|von|
Jos.Haydn. [Hsb. KRT. 1. No. 136.]
Bonn und Cöln, NSiarock, [PNr.] 2358,
[1824].

M 1119

Gesaenge|mit Begleitung des Piano-Forte|
|von|Joseph Haydn.†
Bey Breitkopf und Härtel in Leipzig| [Ohne
PNr.] [1800-1805].
|Oeuvres de J.Haydn. Cahier 9. contenant
33 Airs et Chansons avec accompagnement du
Pianoforte|

M 47952

Gott erhalte Franz den Kaiser.|Anno Po-
pulare.|Degli Stati Ereditarii in onore dell.
Augustissime|Imperadore e Rè Francesco Imo
tradotto liberamente|dal Tedesco dal Signor
Giuseppe Carpani Nobile Milanese,| e da Can-
tarsi colla Musica istessa dell originale,|
composta dal celebre Maestro|Giuseppe Haydn
[Partitura].

Vienna, presso Artaria et Comp. [Pl.No.]
[2429]. [1815].

Artaria Ágoston, bécsi művészi ajándéka. 21

M 47951

LISZT MŰZEUM

Neue|Volks-Hymne|"Segen Oesterreich's hohen
Sohne|Unsern Kaiser Ferdinand|gedichtet|vom|
Freiherrn von Zedlitz|auf die bekannte
Melodie|von|Joseph Haydn|für|Vier Singstimmen|
mit Begleitung des Pianoforte.†

Wien, bei Artaria et Co, [Pl.No.] 3091. [1836].

Artaria Ágoston, bécsi művészi ajándéka. 22.

Mátrai Gábor fordítását sajátkezűleg, piros tintával írta
a szöveg alá.

M 47880

Gott erhalte|Franz| den Kaiser||Variationen|
Über Jos:Haydn's Nationalgesang,|für die|
Flöte|mit|Begleitung zweyer Violinen, Vio-
la| 2 Hörner und Contrabass.|Componirt und dem|
Herrn Carl Ritter von Coeckelberghe /Sohn/|
gewidmet|von|Carl SCHOLL,|erstem Flötenspieler
im k.k.Hofopern-Theater in Wien|.28tes Werk.
Eigenthum der Verlger|.

Wien|, bei Ant.Diabelli et Comp, Graben No.1133.
Pl.No.2136. [1824]

M 1829

Adagio|Per Clavicembalo o Piano-Forte|
del Sigr.|Haydn.|No.3.|[Hob.III.74. 2.
tétel Gruppe XVII.Anhang].

Vienne, presso Artaria Comp, [Pl.No.]
806, [1799], 3 p. Har. 23 cm.

OSZK. 369.

M 1828

Adagio|Per Clavicembalo o Piano-Forte|
del sigr.|Haydn.|[Hob.I.93.2. tétel,
Gruppe XVII. Anhang].No.1.

Vienna, presso Artaria Comp. [Pl.No.]
464, [1794].

"Eine Ausgabe ohne diese 2.VNr. ist mir nicht bekannt."

Ld. Hob. 799.p.

M 971

Andante|per il Clavicembalo o Piano-
Forte|del Sigr.|Giuseppe Haydn.| No.1.
[Hob.I.94. 2.tétel, XVII.Anhang]

In Vienna, presso Artaria e Comp.|
[Pl.No.]463,[867] [1794].

"Eine solche Ausgabe ist mir jedoch ~~mir~~ nicht bekannt."

Ld.Hob. 799.p.

M 804

Andante|con Variazioni|per il Forte-Piano|
del Sig.|Giuseppe Haydn.|No.1.[Hob.I.No.94.
2.tétel]

In Vienne presso Artaria e Comp, [Pl.No.]
1930. C.M.S.C.M.[1807].

Hoboken Verzeichnis 795.oldalán ugyanezzel a címlappal és
lemezszámmal egy más művet jelöl, a 187. lapon azonban a
szimfonia zongora átíratái között ezt nem sorolja fel.

M 933

Menuet et Trio|pour le Clavecin ou Forte
Piano|composé|par|Joseph Haydn.|[Hob.I.
No.100.3.tétel,XVII.Anhang].

à Vienne, chez Jean Traeg dans le Singer-
strasse, [Pl.No.]64.[1799].

M 1667

Quodlibet pour Le Forte-Piano /tiré des
Oeuvres/ par Joseph Haydn.No.2. [Hob.III. XVII.Anhang.]

Vienne,chez Artaria et Comp,No.1882,
[1807],

A Hoboken Verzeichnisben jelzett kiadásról a következőt ol-
vashatjuk a 800.p.: "nur der Schöpfung entnommen".
A nálunk található kottában azonban a Militär és Pauken-
schlag szimfónia második tételéből, - Gott erhalte, -
és az Évszakok szüreti kórusából is szerepel egy-egy téma.

Musikum Nr.2. ! A Hoboken [Nr.1] !

M 8444

Der Frühling und der Sommer! aus dem
Oratorium: "Die Jahreszeiten" von Joseph
Haydn, Aufgeführt bei der sechsten Darstellung
des Pesther und Ofner Musik-Vereines am 19.
März 1837. [Textbuch].

Pesth, Druck von I. Beimel, 1837.

M 8445

Der Herbst und der Winter! aus dem Orato-
rium: "die Jahreszeiten" von Joseph Haydn.
Aufgeführt bei der siebenten Darstellung
des Pesther und Ofner Musik-Vereines am 30.
April 1837. [Textbuch].

Pesth, Druck von I. Beimel, 1837.

M 8437

Der Sturm. Grosser Chor von Joseph Haydn
Vorgetragen bei Belegenheit der ersten
Kunstdarstellung des Pesther und Ofner Musik
Vereins im 2ten Musikjahre am 25ten
Dezember 1837. [Textbuch].

Pesth, gedruckt mit v. Trattner-Károlnischen
Schriften, 1837.

M 8468

Der Sturm. Grosser Chor von Joseph Haydn
Vorgetragen bei Belegenheit der zweiten Kunst-
darstellung des Pesther und Ofner Musikvereins
im zweiten Musikjahre am 1ten März 1838.
[Textbuch].

Pesth, Gedruckt mit v. Trattner-Károlnischen
Schriften, 1838,

M 8464

Die Schöpfung von Joseph Haydn. Aus beson-
derer Hochachtung gegen das Publikum von
einigen Musikfreunden vollstimmig gegeben.
Den 25. März 1804. [Textbuch].

Kasschau, den Franz Landerer von Füscht,
Königl. privil. Buchdrucker und Buchhändler,
1804.

M 8446

Die Schöpfung. / Grosses Oratorium. / In
Musik gesetzt von Joseph Haydn, Doctor der
Tonkunst. Aufgeführt zum Besten des hiesiges
Armen-Versorgungs-Fondes, im königl. städt.
grossen Redouten-Saale zu Pesth, am 28.
Febr. 1836. [Textbuch].

Pest, Druck von I. Beimel, 1836.

M 8466

Die Schöpfung. | Oratorium | von | Joseph Haydn |
Doctor der Tonkunst. | Aufgeführt durch den
Pesther und Ofner Musikverein am 22ten
April 1838. [Textbuch].

Pesth, Gedruckt mit v. Trattner-Károlishen
Schriften, 1838.

M 16805

Die sieben letzten Worte des Erlösers am
Kreuz. | In Musik gesetzt | von | J. Haydn. |
Ausgeführt am Karfreitage 1835, bei den
W.E.P.P. Franziskanen in Pesth | Nachmittag
um halb 5 Uhr. | [Textbuch].

Pesth, Gedruckt mit Graner B. Jos. Beimel'schen
Schriften, 1835.

Felsorolásunk nem tartalmaz meglepetéseket, de gyarapítja a Haydn-re vonatkozó magyarországi zenei források számát.



ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

II.

Bibliográfiánkban említést tettünk a nagyon valószínűsíthetően Eszterházában készült Sieben Worte másolatáról. Ez hívta fel figyelmünket Haydn-nek a maga idejében nagyon népszerű, és napjainkban oly ritkán játszott művére.

Spanyolországának köszönhető annak a műnek megalakítása, amely mindenütt a legnagyobb népszerűségre tett szert, és amelyet Haydn is sokra becsült: "Die Sieben Worte des Erlösers am Kreuze".

A mű keletkezéséről Haydn a Breitkopf és Hartel kiadónál megjelent partitúra előszavában számol be:

"Mintegy 15 esztendeje annak, hogy egy cádizi kanonok felkért, készítsenek hangszeres zenét Jézusnak a keresztfán elhangzott hét szavára. Nagybőjt idején minden évben Cádiz főtemplomában egy oratóriumot előadtak, s a hatást nagyban fokozták az előkészületek. A templom falait ablakát, pilléreit fekete lepelletel vonták be, és csak a közepén függő egyetlen lámpa világította meg az áhitatos homályt. Délben bezárták a kapukat, és akkor megkezdődött a  ZENEAKADÉMIA LISZT MŰZEUM előjáték után a püspök a szószékre lépett, elmondta a 7 szó egyikét, és elmélkedést fűzött hozzá. Amidőn ezzel végezt, lejött a szószékről, és az oltár elé térdelt. A szünetet zene töltötte ki. A püspök kétszer-háromszor stb. a szószékre lépett, majd onnan eltávozott, s a beszéd végén a zenekar mindig játszani kezdett.

Művemnek ehhez a renchez kellett alkalmazkodnia. Nem volt könnyű 7 olyan Adagio-t írni, amelynek mindegyike 10 percig tart, és úgy következik egymás után, hogy nem fárasztja ki a hallgatót." ^{23.}

Az előbb idézett előszót tulajdonképpen nem Haydn írta, hanem egyik barátja: Griesinger. Haydn aláírásával hitelesítette. ^{24.}

A megbízás szerinti ájtatosságok és a hozzájuk kapcsolt zene színhelye Cadizban nem a főtemplom, hanem a Sancta Cueva elhevezésű barlangtemplom volt. A megbízó spanyol arisztokrata Valde-Inigo márkí, papi néven José Salus de Santa Maria. ²⁵

Forster, angol zeneműkiadóhoz írt levelében olvassuk:
"Egy tisztán hangszeres zenéből épülő, egészen új mű,
előljáró Introductio és befejező Terremoto vagy Földrengés
mellett 7 szonátára osztva. Ezek a szonáták Megváltónknak,
Krisztusnak a keresztfán mondott szavai alapján készültek.
Ez a hét szó:

az első - Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt
a második - Hodie mecum eris in Paradiso,
a harmadik - Mulier, ecce filius tuus,
a negyedik - Deus,  Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?
az ötödik - Sitio
a hatodik - Consummatum est,
a hetedik - In manus tuas commendo spiritum meum.

Rögtön ezután következik a befejezés, nevezetesen a Földrengés,
Mindegyik szonáta, vagyis mindegyik szöveg pusztán hangszeres
zenében ölt tartalmának megfelelő kifejező formát, és pedig
oly módon, hogy a legjáratlanabb lélekben is mély benyomást
keltsen. Az egész mű egy óránál alig hosszabb, de minden
egyes szonáta után némi megállás szükséges, hogy az ember a
következő szövegre áthangolódjék. Valamennyi szonáta együtt
valamivel több, mint általában egy szimfónia, hangszerelése
olyan, mint szimfóniámé." ²⁶

Amint az idézett levélben olvassuk, Haydn valóban úgy
fogalmazta meg a zenekari elmélkedés 7 kezdő témáját, hogy
az első hegedű vezető dallama nemcsak hangulatban, hanem

deklamációban is pontosan megfelel a latin evangéliumi szövegnek. A latin szöveget a mű Artaria féle őskiadásában mellékelte a szólamokban.²⁷ Ugyanebben az évben megjelent vonósnégyes és zongorakivonat változatban is. Haydn az Artariahoz intézett levelében írja: "Berichte, wie dass ich 4 von den Sonaten zu quartetten übersetzt, und verfertigt habe".²⁸ - és a következő levélben kéri, hogy: "Der Inhalt deren Sonaten in Notten ausgedruckt (welchen ich zugleich mit einschücke) muss auch in denen quartetten beygedruckt werden."²⁹ - azaz kéri, hogy a latin szöveg-mottót véssék a készülő kiadványba.

Zongorakivonatról írja: "Unter anderen beläbe ich den Clavierauszug, welcher sehr gut und mit besonderem Fleiss abgefasst ist".³⁰ A zongorakivonatban minden tétel elején olvasható ez a latin mottó idézet. A zenekari anyag fuvós szólamaiban a következő helyeken olvashatók az idézetek: Fl. 1-4. tétel, Ob₁-Ob₂-Fg- Corno primo in D: 1-4. tétel, Cornoprime in C Basso: 2, 4. tétel.³¹

A kor szokása szerint, barátja, Herrn von Jacob kéri, hogy ajánlja művét a Porosz királynak.³² Haydn a gondolatot elutatsítja: "Ich hoffe ja nicht, dass Sie etwa diese Sonaten weder als quartetten, noch mit allen stimmen Sr. Maj. dirigiren werden weil es wider alle Raison³³ wäre, sondern ich glaube, dass es die neuen quartetten³⁴ angehen werde welches ich belobe so Sie es willens sind".³⁵

A mű népszerűségét bizonyítja, hogy a kiadók versengtek a kiadásért. Az Artaria kiadás előtt rövid idővel jelent meg Londonban Forsternél. Haydn Artariával folytatott megbeszélése mellett Forsterrel is tárgyalt, így az első autentikus szólamkiadás Londonban jelent meg 1787-ben, pár hónap múlva pedig Bécsben, Artariánál. 1788-ban Párizsban Silber-nél is megjelent francia címlappal, de egyébként pontosan ugyanazzal a szólamanyaggal, mint az Artaria-féle kiadás.

A mű kifejező "beszédességét" már kezdettől fogva mindenütt elismerték. "A zenei karakterdarab magában véve fonák dolog"- írja 1788-ban a Musikalische Realzeitung, -"de ebben az esetben még a közepes érzésű ember is csaknem minden egyes hangnál ki-találhatja, hogy a zeneszerző mit akart kifejezni vele".³⁶ Ez indokolta, hogy a hangszeres passiót énekszólammal kantá-táva (oratóriummá) alakítsák át.

Elsőként Joseph Frieber, passai karmester dolgozta át. Haydn 1794-ben hallotta ezt a változatot, s ezután maga is hozzájárult az átdolgozáshoz. Művét eddig "Sonata"-nak nevezi, az 1801-es Breitkopf und Härtel kiadás kiadás előszavában használja először az oratórium elnevezést. Itt beszél az átdolgozás körülményeiről is: "Die Musik war ursprünglich ohne Text, und in dieser Gestalt ist sie auchgedruckt worden. Erst späterhin wurde ich veranlasst, den Text unterzulegen, so dass also das Oratorium "Die Sieben Worte des Heylandes am Kreuze" jetzt zum Erstenmale bey Herrn Breitkopf und Härtel in Leipzig als einvollständiges und was die Vokalmusik betrifft, ganz neues Werk erscheint. Die Vorliebe womit einsichtsvolle Kenner diese Arbeit aufnehmen, lässt mich hoffen, dass sie auch im größeren Publikum ihre Wirkung nicht verfehlen werde."³⁷ A szöveg revízióját van Swieten-re bízta, az így keletkezett új szöveg teljesen összhangban áll azaz az érzelmes és mindenfajta csalekményt, ellőző irányzattal, amely a 18. század második felének német Messiás oratóriumait jellemezte. A mondánivaló csupán lírai, erőteljesebb drámaiságot kerül, a költemény szentimentális alapjellege arra utal, hogy Ramler: "Jézus halála" c. költemény lehetett van Swieten mintaképe. Közvetlenül ebből a versből vette át a földrengés (Terremoto) szövegét is.

A "Megváltó 7 szava" azonban mentes azoktól a dagályos egyenetlenségektől, melyek a régebbi német oratórium szövegeket jellemzik, inkább irodalmilag Klopstock műveihez kapcsolódik.³⁸

Mint bibliográfiánkban kitűnik, könyvtárunkban korabeli másolatban található az oratórikus változat (partitura, szólamok), ami még az 1801-es első kiadás előtt készült, - és egy későbbi, XIX.sz. másolt partitura. Az 1801 előtti másolatot az új Haydn összkiadással³⁹ és Bartha Dénes tanulmányával⁴⁰ összevetve, állíthatjuk, hogy e másolat közvetlenül Haydn műhelyében készült.

A partitúrát haránt formátumú, 12 kótasoros papirosra írták. A szólamok sorrendje megegyezik az Elssler másolat, és a korabeli művek szólamainak sorrendjével: Corni, Oboe, Flauti, Clarinettá, Fagotti, Tromboni, Violino 1, Violino 2, Viola, Soprano, Alto, Tenor, Basso, Violoncello, Contra-Basso. Mivel 12 soros kótapapírra írták, a fuvósszólamok közül csak Oboa-Fuvola és Fagott szólamok fértek a lapra. Az utolsó tételben (Terremoto) a Violoncello és Contra Basso szólamot egy sorba írták, ezért hely jutott a Corno szólamnak is. A 4. és 5. tétel között lévő fuvósszenekari közjáték szólamainak sorrendje eltér az előbb felsorolt sorrendtől: Corno 1, Corno 2, Flauto, Oboe 1., Oboe 2, Clarinette 1, Clarinette 2, Trombone 1, Trombone 2, Fagotto 1, Fagotto 2, Grand-Fagott, (Ez a sorrend az OSZK Mus. Mus.I.22. kézirat fuvósszenekari közjátékában is), Az összehasonlítás során kiderült, hogy olyan jelzések találhatók másolatunkban, melyet az OSZK. Ms.Mus.I.22. kéziratába Haydn sajátkezűleg írt, de az 1801-es első kiadásból már kimaradtak: I.tétel. 56. ütem: A Flauto mellé Haydn Solo utasít st jegyzett ami a nyomtatott kiadásból kimaradt. VI.tétel.83.ütem:Fg.1.Solo jelzés kimaradt a nyomtatott kiadásból.⁴¹

A másoló kilétése sajnos még nem sikerült megállapítani, Érdekes-

sége még a fuvószenekari közjátéknak, hogy Grand Fagott elnevezést használ. OSZK Ms.Mus. I.22.Pedal -Fagott, míg a tisztázott partitúrában (Ms.Mus.I.162.) Contra-Fagottnak nevezi.

A birtokunkban lévő (a bibliográfiai részben jelzett, feltehetően Bräuer Ferenc Ur adománya) zenekari anyagban (10 soros, állóformátumu papiros,) már Contra-Fagott elnevezést használ.

A XIX.szé-i másolt partitúránk már egy erősen romlott változat. A szólamok sorrendje megfelel a mostani összeállítás-sal. ~~xxix~~ A IV. és V. tétel között lévő fuvószenekari közjáték hiányzik⁴², az egyes tételek fuvós összeállítása különbözik az 1801-es autentikus kiadástól.

A mű elterjedtsége bizonyítja egy 1826-ból származó authográf. Kolbe [Bálint]⁴³ átírta az oratorikus változatot egy 8 szólamu fuvósakarra: 2 kürt, 2 oboa, 2 klarinét, 2 fagott.

Haydn egyházi művei a bécsi iskola hagyományaihoz kapcsolódnak. Énekesfiu korában zenei képzettségének nagy részét az osztrák egyházi zene prakszisából merítette, s így zeneszerzői kísérleteinek ez a kiindulópontja. A mise bécsi stílusa, amellyel találkozunk Haydn fiatalkori műveiben, eredetileg tekintve nem osztrák talajból nőtt ki. A kompozíciós technika római és velencei mintaképekre utal, (a karek gyakori kontrasztálása hangszeres és vokális kar, énekkarok belül a szóló-tutti ellentéte) amely osztrák földön a XVII.század eleje óta otthonos. Stadlmayr⁴⁴ ~~Isaac Kasper~~ ~~Christoph Kerll~~⁴⁵ és J.Fux⁴⁶ művein át Caldarához⁴⁷ és a két Reutterhez⁴⁸, akiknek műveihez a fiatal Haydn kompozíciói közvetlenül csatlakoznak. A multa emlékeztető velencei stílus mellett fokozatosan egyre több osztrák népi vonás kerül a melodikába, megnövekszik a nápolyi iskola hatása. Az énekszólamok virtuozitása, formailag zárt áriák beiktatása, ~~amelyek által a mise egyre inkább a kantáthoz közeledik~~, Haydn

Stilms

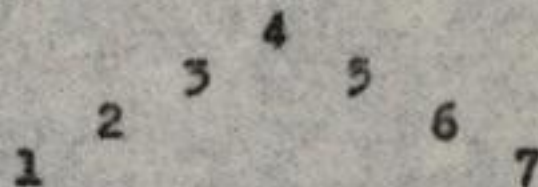
est a nápolyi hatást megtalálhatta a bécsi mesterek művészetében. Kantátáiban, oratóriumaiban kezdetben a nápolyi mintát követi: recitativo és da capo áriák tulsulya, ének-szólamok virtuozitása. Az 1774-75-ben írt "Tóbiás visszatérése" még nápolyi oratórium, a zenekar kórus és szólísták drámai erejű összekapcsolásával ekkor találkozzunk először Haydn művészetében. A régi oratóriumok ~~szerepe~~ elbeszélő szerepe teljességgel hiányzik, helyettük recitativók. Allesandro Scarlatti⁴⁹ nevéhez fűződő nápolyi oratórium tipushoz tartozik e mű. Áriák mint koloraturák az egész mű ciklikus elrendezése, zenei hangnemi dramaturgiája.

1787-ben Haydn "Die Sieben Worte" oratóriumával a német oratórium területére lép. A lírai elemek tulsulyba kerülnek, a tulajdonképpeni cselekmény érzelmes elmélkedésekben merül ki, mely Klopstock Messiásának hatására a Németországban uralkodó irányzatot követi. (Teremtés-oratóriumával Händel oratórium formálását követi.) Haydn mise-és oratórium-kompozíciói a klasszikus szimfónia közelségében állnak. ~~A~~ Vokális ciklusaiban a formák "szonatizálása"⁵⁰ nemcsak az egyes szólamoknál, hanem a ciklusok egészében is kimutatható. (Jáhreszeiten, késői misék) A Sieben Worte egyes tételeiben mindvégig megnyilvánul ez a tendencia.

A bécsi klasszikát megelőző ~~követő~~ korszakban igen nagy szerepe ^{van} volt a páratlan tagu, szimmetriailag zártabb szerkezetnek. A páratlan tagu szimmetriák rendszere többnyire Maggiore-Minore váltakozásban nyilvánul meg. Az Sieben Worte tételeinek hangnemei: d, B, c, E, f, a, A, g, Esz, c. A következőkben az Introductione (d), közjáték (a) és a Terramoto (c) tételeket figyelmen kívül hagyjuk, és csak a címadó 7 tételt elemezzük.

A szimmetrikus építkezés nemcsak a tételek Maggiore-Minore váltakozásában, hanem az egyes tételek strukturájában is megnyilvánul. Melodikai, formai és harmóniai hasonlóságot találhatunk az 1.-7., 2.-6., és 3.-5. tételeknél.

A 7 szimmetrikus elhelyezése:



Ezt a centrálisan páratlan tagu, szimmetrikus építkezést nevezük "hid" vagy "iv" szerkezetnek.

Minden tétel előtt egy négyeszlamu vegyeskar az idézett mottót recitálja, s utána kezdődik maga a tétel, melynek szövege a mottóra épülő elmélkedés. A tételeket egyrészt a hasonlóság, másrészt a "szonátizálási" tendencia szerint elemezzük.

A 3. ("Frau, hier siehe deinen Sohn") és 5. ("Jesus ruft: ach! mich dürstet") tétel közös motívumra épül.

3. tétel: 2 ütem Grave bevezetés után kezdődik a főtéma [E], a téma 6 ütem, folytatása mint "toldalék" is felfogható. A főtéma harmóniailag plagális formaterv szerint készült: V-VI-IV. 13. ütemben modulál H durba. ($V^{\frac{6}{5}} - I - IV^{\frac{7}{4}} - V = H$ I.) 14. ütemtől átvezető rész, végig H orgonapont, a kórus a főtéma motívumát ismétli. Melléktéma: 36. ütem, a mt. xxx egész zárlattal végződik, átvezető rész a mt. anyagából, zárótéma.

A kidolgozás modulációk sorozata, melodikailag a főtémával rokon.

[cis III⁶ - I III⁶ = A V⁴ - I.] A-durban megismétlődik a ft. (plagális formaterv), moduláció fisz-mollba, - Cisz-durba, kromatikus átvezetés E-durba. Visszatérés [E], ft, mt, átvezető rész, zárótéma, coda.

5. tétel monotematikus szonátaforma. A 3. tétellel azonos motívumra épül.

E tétel előtt nincs mottó idézet. Haydn mikor oratóriumá dolgozta át a művet, akkor komponált a 4. és 5. tétel közé egy fuvószenekari közjátékot, s itt kezdődik a második rész.

E tétel elején olvasható egyedül német és olasz nyelven a kezdet, míg a többi 6 tételnél német és latin szöveg található.⁵¹

A 3. tétellel rokon néhány hangnyi motívum mind a főtéma, mind a melléktéma formai funkcióját betölti. A hangnemi viszonylatok megegyeznek a bécsi klasszikusok dur szonátaival. Főtéma: A, átvezető rész, "melléktéma": E, kidolgozás, moduláció, visszatérés: A.

2. és 6. tétel ("Fürwahr, ich sag' es dir"), ("Es ist vollbracht") (c, g,) az azonos nevű durban fejeződik be: C, G.

2. tétel: monotematikus szonátaforma. E tétel felépítésében és melodikájában hasonló az 1788-ban keletkezett Op.55. No.2.

vonósnégyes II. tételéhez. Annál egységesebb egy mű, minél változatosabb elemeket minél megbonthatalanabb egésszé egyesít,

s az egész keretben minél nagyobb a változatosság. Ezért fűzi egybe a gyorsan változó dur és moll részeket az egységes tematika⁵².

A Sieben Worte monotematikus 2. tételének hangnemei: c, Esz, f, g, C. Az Op.55.No.2.vonósnégyes 2. tételének hangnemi viszonylatai: f, F, d, A, f, F.

6. tétel: Főtéma g, átvezető rész, melléktéma: B, kidolgozási rész visszatérés: G, a melléktéma, kis változtatással. A főtéma egyáltalán nem szerepel a visszatérésben, a G durban visszatért melléktéma mintegy a "vigasz" hangja: "Was uns jenes Holzgeschadet, wird durch dieses gut gemacht".

1. és 7. tétel ("Vater, vergieß ihnen"), ("Vater in deine Hände") (B, Esz) középrésze a szó-moll moduszában Ta- Ma durban van.

1. tétel: Főtéma [B] 1-12 ütem, átvezető rész 13-22 ütem, 22. ütem: F dur egész zárlat. Melléktéma F, 22-32 ütem, kidolgozás, középrész: Desz, 41. ütem: pseudo-repriz, 61. ütem: visszatérés B,

7.tétel Főtéma Esz, átvezető rész B egész zárlattal, mellék-
téma:B, (24.ütem), középrész Asz, visszatérés Esz.

Haydn teljes alkotó korszakára jellemző a formai kísérlete-
zés. Ebben a művében korának modern zenei formájába öltöz-
teti a megadott archaikus témát. Avatott művészetének köszön-
hető, - hogy megrendelői is elégedettek voltak az alkotással -
és közel 200 év~~xx~~ múlva a zenei elemző is meglepetéssel
tapasztalja a forma nagyszerű művésznak itt is megnyilvánuló
alakító készségét.



ZENEAKADÉMIA
LISZT MŰZEUM

J E G Y Z É S E K

1. Az 1836. évben alapított pestbudai hangászegyesület szabályai. 3.lp.
2. Farlando, 1965. Április. Dr.Keszler Lőrinc: a Nemzeti Zenede alapításának 125. évfordulójára.
3. Ld.: 1. jegyzet.
4. Textbuch. "Die Jahreszeiten" von Joseph Haydn. Aufgeführt bei der sechsten Darstellung des Pesther und Ofner-Musik-Vereines am 19. März 1837 "és" Aufgeführt bei der siebenten Darstellung des Pesther und Ofner Musik-Vereines am 30. April 1837" mindkettő ugyanannál a kiadónál: "Pesth, Druck von J.Beimel".
5. Textbuch. "Vorgetragen bei Gelegenheit der zweiten Kunstdarstellung des Pesther und Ofner Musikvereins im zweiten Musikjahre am 11ten März 1838" és "Aufgeführt durch den Pesther und Ofner Musikverein am 22ten April 1838", mindkettő ugyanannál a kiadónál jelent meg: "Pesth, gedruckt mit v. Trattner-Károlyischen Schriften".
6. Hona Ilona szíveak küalése.
7. A' pestbudai hangász-egyesület kormányzó biztossá-gának jelentése. Pesten, nyomtatá Beimel, 1837.
8. Ld.: A felhasznált irodalom jegyzéket.
9. M 47197
10. M 47196
11. Zenei lexikon. Zeneműkiadó, 1965.
12. Nemzeti Zenede Évkönyve 1859. 93.lp.
13. Magyar Muzsika könyve. Budapest, 1936. 21.lp.
14. Nemzeti Zenede Évkönyve 1840. 27.lp.
15. Nemzeti Zenede Évkönyve, 1867. 48.lp.
16. "Elisher Boldizsár ur, jogtudor: Haydn, Mozart, Clementi és Schubert Ferencs zongorára nyomtatva megjelent különféle műveikből 6 kötet " Nemzeti Zenede Évkönyve, 1859. 93.lp.

17. "Schauff János rajzmester, szül. a csehországi Hermanmesteg, 1757. máj.16, meghalt Varasd 1827. máj.31. Főképpen Pozsonyban működött, részben mint könyvnyomdász és kiadó is." Művészeti Lexikon, Szerk.: Éber László, Bp. Győző Andor, 1926.
18. Csatskó (Csacsakó?) Imre (1804.XI.5. Vác - 1874. II.23.) pestmegyei törvényszéki Ülnök, majd legfelső táblai Ülnök, 1851-től rendszeresen támogatta a Zenedét, több ízben ajándékozott "írott és nyomtatott hangműveket". Évi 6.- Ft.-tal pártolója volt a Zenedének, 1870-től igazgatói választmányi tag.
Ujabbkori ismeretek Tára II.füzet, Pest, 1850, 245.lp.
Nemzeti Zenede Évkönyvei 1850-től 74-ig.
19. Ld.: 11.-12. jegyzet.
20. Nemzeti Zenede Évkönyve 1840. 26.lp.
21. " " " " "
22. " " " " "
23. Geiringer: J. Haydn. ZENEAKADÉMIA, 1969, 73.lp.
LISZT MŰZEUM
24. Bartha D.: A Sieben Worte változatainak keletkezése... 113.lp.
25. Bartha D.: A Sieben Worte.... 114.lp.
26. Josep Haydn élete dokumentumokban Bp. Zeneműkiadó 1961, Forster Zeneműkiadóhoz Londonba, 1787.ápr. 8. 101.lp. 41.fejezet.
27. Wien, Artaria, 1787.
28. Joseph Haydn Gesammelte Briefe. Bp.-Basel, Corvina-Bärenreiter, 1965.
Haydn an den Verleger Artaria. Wien, Estoras, den 11ten Febr.1787, 157.lp.
29. Haydn Gesammelte... Haydn an den Verleger Artaria, Wien, Estoras, den 14ten Febr.1787. 158.lp.
30. Haydn: Gesammelte... Haydn an den Verleger Artaria, Estoras, den 23ten Juny, 1787, 171.lp.
31. Könyvtárunkban az 1787-es kiadásból csak fuvószólamok találhatók. *Után a M. S. IV. 1. számú katalógusban*
32. II.Frigyesh Vilmos porosz király, 1786-1796-ig. *Revisió*

33. Haydn nyilván nem akart egy katolikus egyházi művet protestáns királynak ajánlani.
34. Porosz quartettek. Op.50. No.1-6. Hob.III.No.44-49.
35. Haydn: Gesammelte... Haydn an den Verleger Artaria, Wien, Esteras, den 27ten Febr.1787. 160.lp.
36. Geiringer i.a. 349.lp.
37. Haydn:Gesammelte... Haydn's Vorbericht zu seinen Werk: "Die Sieben Worte des Erlösers am Kreuze" Wien, im März 1801. 359.lp.
38. Klopstock, Friderich Gottlieb /1724-1803/ német költő. A klasszikus versmérték és forma meghonosításával a német klasszicizmus előkészítője. A szabad vers uttörője, a német líra megújítója.
Fő műve: Messias /1748-73/, vallásos eposz. 20 ének-ből álló, hexa meteres.
39. Joseph Haydn Werke. Hrsg. von J.Haydn Institut, Köln. 1958.
40. Bartha Dénes i.a.
41. Bartha D. i.  ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM
42. Ezt a közzétételt Haydn utólag, az oratórium átdolgozásakor írta. Friebert féle felfoldolgozásnál nincs semmiféle közzététel a 4.5. tétel között.
43. Kolbe Bálint ld. 13. jegyzet
44. Stadlmayr Johann, Freising ? - + 1648.jul.12. Inesbruck.
45. Kerll Johann Kaspar 1627. ápr.9. Adorf - ~~xx~~ 1693.febr. 13. München
46. Fux, Johann Joseph 1660 Hirtenfeld - 1741. febr.13.Wien.
47. Caldara Antonio um 1670 - 1736. dec.28.Wien.
48. Reutter Georg sen. 1656 nov. 4-1738. aug.29.Wien.
" " jun. 1708.ápr.6-1772 márc.11.Wien.
49. Scarlatti Pietro Alessandro Gasparello 1660. máj.2. Palermo - 1725.okt.22. Nápoly.
50. Gárdonyi Zoltán: Elemző formátan.
51. A művet a következő kiadás alapján elemeztük:
Haydn, Joseph :Dies Sieben Worte des Erlösers.
Klavierauszug Leipzig, Peters, 8453.
52. Ujfalussy: Egy különös formacsoport... 290.p.

FELHASZNÁLT IRODALOM

BARTHA Dénes

Egyetemes zenetörténet. Stílustörténeti összefoglalás. 2.évfolyam. 1680-tól-1900-ig. Bp., Orsz. M.Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Segítő Egyesülete, 1935.

BARTHA Dénes

A "Sieben Worte" változatainak keletkezése az Esterházy-gyűjtemény kézíratainak tükrében.

ZT. 8. 107.p.

BRAND, Carl Maria

Die Messen von Joseph Haydn.

Würzburg-Aumühle, Konrad Triltsch, 1941.

Musik und Geistesgeschichte Berliner Studien zur Musikwissenschaft hrsg. von Arnold Schering. Band.2.

BURNEY, Charles

Tagebuch einer musikalischen Reise durch Frankreich und Italien, durch Flandern die Niederlande und am Rhein bis Wien, Böhmen, Sachsen Brandenburg, Hamburg und Holland 1770-1772. (Hrsg. von Eberhardt Klemm) Leipzig, V. Philipp Reclam jun, 1968.

GÁRDONYI Zoltán

Elemző formátan.

Bp., Zeneműkiadó, 1963.

GÁRDONYI Zoltán

Haydn oratórium formálása.

ZT.8.95.p.

GEIRINGER, Karl

Joseph Haydn. A szerző munkatársa: Irene Geiringer. (Ford.: Ormai Imre. Utószó, jegyz. bibliográfia stb.: Bartha Dénes.)

Bp., Gondolat, 1969.

Haydn als Opernkapellmeister. Die Haydn-Dokumente der Esterházy-Opersammlung. Bearbeitet von Dénes Bartha und László Somfai.

Bp., [Akadémiai Kiadó] 1960.

Joseph Haydn élete dokumentumokban.

Szerkesztette Bartha Dénes és Révész Dorrit

Bp., Zeneműkiadó, 1961.

Joseph Haydn Gesammelte Briefe und Aufzeichnungen. Unter benützung der Quellensammlung von H.C. Robbins Landon. Herausgegeben und Erläutert von Dénes Bartha.

Bp.-Basel, Corvina-Bärenreiter, 1965.

Haydn művei az Országos Széchényi Könyvtár senei gyűjteményében. Kiadásra került az 1809-1959. évforduló alkalmából. (Falvy Zoltán, Kecskeméti István Somfai László és Uhereczky Klára közreműködésével szerkesztette Vécsey Jenő. Átnézte Bartha Dénes)

Bp., Akadémiai Kiadó, 1959.

JACOB, Heinrich Eduard

Joseph Haydn seine Kunst, seine Zeit, sein Ruhm.

Hamburg, Christian Wegner, (1954)

HOBOKEN, Anthony van

Joseph Haydn Thematisch-bibliographisches Werkeverzeichnis zusammengestellt von ---.

Band 1. [Instrumentalwerke]

Mainz, Schott Söhne, 1957.



ZENEAKADÉMIA

LISZT MŰZEUM

KOBALD, Karl

Josef Haydn. Bild seines Lebens und seiner Zeit.

Wien-Leipzig, Hans Bpstein, 1932.

A magyar muzsika könyve. Szerkesztette Molnár Imre.

Bp., Nyomda, 1936.

Die Musik in Geschichte und Gegenwart.

Allgemeine Enzyklopädie der Musik.

Kassel-Basel, Bärenreiter, 1956.

RAJECZKY Benjamin

Jegyzetek Haydn "hat nagy misé"-jéhez.
ZT.8. 421.p.

Riemann Musik-Lexikon. Sachteil.

Mainz, Schott, 1967.

SEBESTYÉN Ede

Budapest, nagyhangversenyei a 19. század első felében.

Bp., 1941.

Tanulmányok Budapest múltjából 8. klny.

SCHNERICH, Alfred

Joseph Haydn und seine Sendung. Zweite
wesentlich vermehrte und verbesserte Auf-
lage. Mit einem Stilkritischen Anhang von
Wilhelm Fischer.
Wien-Zürich-Leipzig, Amalthea-Verlag, 1926.

SÓLYOM György

J. Haydn.

Bp., Gondolat, 1958.
[Kis zenei könyvtár]

SÓLYOM György

A klasszikus századforduló.
ZT. 8. 187. p.

SOMFAI László

A klasszikus kvartetthangzás megszüle-
tése Haydn vonósnégyeseiben.
ZT. 8. 295. p.

SZABOLCSI Bence

Haydn és a magyar zene.
ZT. 8. 481. p.



ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

SZABOLCSI Bence

A választ és egyéb tanulmányok.
Bp., Akadémiai Kiadó, 1963.

SZABOLCSI Bence - TÓTH Aladár

Zenei lexikon. Átdolgozott új kiadás.
Főszerkesztő Martha Dénes, szerkesztő Tóth
Margit.
Bp., Zeneműkiadó, 1963,

UJFALUSSY József

Egy különös formacsoport Haydn zongoraműveiben.
ZT. 8. 283. p.

UJFALUSSY József

A híd-szerkezet néhány tartalmi kérdése
Bartók művészetében.
ZT. 10. 15. p.

VALKÓ Arisztid

Haydn magyarországi működése a levéltári
akták tükrében. 1-2.
ZT. 8. 527. p.